

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วย เสพติดกลุ่มเมทแอมเฟตามีน ในโรงพยาบาลธัญารักษ์

กวิยา มานะวิฑู ก.บ.*, วรังกา จันทรังษี ป.ด.** , อารยา ประเสริฐชัย ว.ด.**

*นักศึกษาปริญญาโทสาขาสารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกบริหารสาธารณสุข

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 11120

**สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ วิชาเอกบริหารสาธารณสุข มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 11120

Abstract: Factors Related to Dental Care Behaviors among Patient Taking Methamphetamine in Thanyarak Hospital

Kaviya Manavid, D.D.S*, Warankana Chankong, Ph.D.**,
Arya Prasertchai, D.S.,D.Sc.**

*Graduate student in Master of Public Health, School of Health Science,
Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi, 11120

** School of Health Science, Sukhothai Thammathirat Open University,
Nonthaburi, 11120

(E-mail: thanyarak_tida@hotmail.com)

(Received: November 18, 2019; Revised: January 31, 2020; Accepted: May 16, 2020)

Background: Methamphetamine users are reported to have high caries rates due to effect of methamphetamine cause dry mouth, reduces salivary buffering capacity and associated with poor oral hygiene behavior. Author investigated the factors related to dental care behaviors among patient taking methamphetamine. **Objective:** To study dental care behavior; the relationship between general information, predisposing, reinforcing, enabling factors and dental care behavior among patient taking methamphetamine. **Method:** The population was patient taking methamphetamine and admitted in Thanyarak Hospital from September to November 2018, patients randomly selected by simple sampling method and 354 data were collected to interview with the reliability 0.79. This study were analyzed using descriptive statistics, chi-square, odds ratio and Pearson correlation coefficient. **Results:** Patient taking methamphetamine brushed their teeth twice a day 61.6 percent, did not know if tooth paste they used has fluoride or not 56.2 percent, did not use others dental care product 64.1 percent and did not brush teeth every area: General information factor that related to dental care behavior was education, Matthyom 4 and higher levels had better dental care behavior 2.6 times than lower levels, Oral health care knowledge and knowing risk of oral disease had a positive relationship with dental care behavior, Availability had a positive relationship with dental care behavior but affordability had a negative relationship with dental care behavior. Family support had a positive relationship with dental care behavior. **Conclusion:** Factors related to dental care behaviors among patient taking methamphetamine were education, oral health care knowledge and knowing risk of oral disease, availability and family support.

Keywords: Dental care behavior, Drug abuse, Methamphetamine

บทคัดย่อ

ภูมิหลัง: ผู้ป่วยเสพติดกลุ่มเมทแอมเฟตามีนมีปัญหาสุขภาพช่องปากมากกว่าคนทั่วไป เนื่องจากฤทธิ์ของยาเสพติดกลุ่มเมทแอมเฟตามีนทำให้ผู้เสพยามีอาการปากแห้ง ไม่มีน้ำลายเป็นตัวช่วย

ลดความเป็นกรดที่บริเวณผิวฟัน ประกอบกับมีรายงานว่าผู้ป่วยเสพติดกลุ่มเมทแอมเฟตามีนมีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากที่ไม่เหมาะสมดังนั้นหากทราบว่าปัจจัยใดที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากจะสามารถช่วยปรับปรุงพฤติกรรมการ

ดูแลสุขภาพช่องปากได้ **วัตถุประสงค์:** การวิจัยแบบภาคตัดขวางนี้ เพื่อศึกษาพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากและศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริมกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเสพยา กลุ่มเมทแอมเฟตามีน **วิธีการ:** ศึกษาในผู้ป่วยเสพยา กลุ่มเมทแอมเฟตามีน ที่มารับการรักษาในหอผู้ป่วยในโรงพยาบาล ัญญารักษ์ระหว่างเดือนกันยายน ถึง พฤศจิกายน พ.ศ. 2561 พิจารณาเลือกตัวอย่างโดยการสุ่มอย่างง่ายจำนวน 354 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีความเชื่อมั่น 0.79 และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา การทดสอบไคสแควร์ อัตราส่วน Odds และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน **ผล:** พบว่าพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเสพยา กลุ่มเมทแอมเฟตามีนร้อยละ 61.6 มีการแปรงฟันวันละ 2 ครั้ง ไม่ทราบว่ายาสีฟันที่ใช้มีฟลูออไรด์หรือไม่ ร้อยละ 56.2 ไม่มีการใช้อุปกรณ์ช่วยทำความสะอาด ร้อยละ 64.1 และแปรงฟัน ไม่ครบทุกตำแหน่งร้อยละ 89.3 ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล พบว่าผู้ที่มีการศึกษาในระดับเท่ากับและสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลายมีพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพช่องปากดีกว่าผู้ที่มีการศึกษาในระดับเท่ากับและต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนต้น 2.6 เท่า (OR 2.63, 95% CI = 1.55, 4.45) ปัจจัยนำ ได้แก่ ความรู้ด้านทันตสุขภาพและการรับรู้ความเสี่ยงที่ทำให้เกิดโรคในช่องปาก มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปาก ปัจจัยเอื้อ ได้แก่ ความเพียงพอของบริการที่มีอยู่ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปาก และความสามารถในการจ่ายค่าบริการมีความสัมพันธ์เชิงลบกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปาก และปัจจัยเสริม ได้แก่ แรงสนับสนุนจากคนในครอบครัวมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปาก **สรุป:** ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเสพยา กลุ่มเมทแอมเฟตามีน ได้แก่ การศึกษา ความรู้ด้านทันตสุขภาพ การรับรู้ความเสี่ยงที่ทำให้เกิดโรคในช่องปาก ความเพียงพอของบริการที่มีอยู่ ความสามารถในการจ่ายค่าบริการ และแรงสนับสนุนจากคนในครอบครัว

คำสำคัญ: พฤติกรรมดูแลสุขภาพช่องปาก ผู้ป่วยเสพยา ยา กลุ่มเมทแอมเฟตามีน

บทนำ

ผู้ป่วยเสพยา กลุ่มเมทแอมเฟตามีนมีสุขภาพช่องปากที่ด้อยมากกว่าคนทั่วไป¹ เนื่องจากฤทธิ์ของยา กลุ่มเมทแอมเฟตามีนทำให้ผู้เสพยามีอาการปากแห้ง^{2,3} ไม่มีน้ำลายเป็นตัวช่วยลดความเป็นกรดที่บริเวณผิวฟันลง ซึ่งกรดที่ผิวฟันนี้เกิดจากเชื้อแบคทีเรียที่รวมกลุ่มกันบนผิวฟันทำการย่อยสลายอาหารจำพวกแป้งและน้ำตาลทำให้เกิดกรด และกรดเหล่านี้จะไปทำปฏิกิริยากับแร่ธาตุที่อยู่ในฟันทำให้สูญเสียแร่ธาตุออกไปจากฟัน หากสภาพความเป็นกรดเกิดขึ้นต่อเนื่องจะทำให้ฟันสูญเสียแร่ธาตุมากขึ้นเคลือบฟันและเนื้อฟันอ่อนตัวหลุดไป ทำให้เกิดรูฟัน⁴ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าผู้ที่เสพยา กลุ่มเมทแอมเฟตามีนเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคฟันผุ ซึ่ง

รูปแบบของโรคฟันผุในผู้ใช้ยา กลุ่มเมทแอมเฟตามีนเป็นโรคเรื้อรังที่มีลักษณะเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับพื้นผิวเรียบของฟันและพื้นผิวระหว่างฟัน รูปแบบของโรคมีลักษณะคล้ายคลึงกับอาการของโรค Sjogren's syndrome (Sjogren's syndrome) แต่ความรุนแรงของโรคจะน้อยกว่าเนื่องจากมีช่วงการหยุดพักการเสพยา จึงทำให้การดำเนินของโรคเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป⁵ จนเรียกรูปแบบฟันผุแบบนี้ว่า “เมทเมาท์” (meth mouth) ซึ่งจะมีลักษณะฟันผุหลายซี่ เหงือกอักเสบ ฟูบริเวณส่วนผิวที่เรียบของฟันและบริเวณด้านที่ติดกับซี่ข้างเคียงที่ตัวฟันมีสีดำ เปื่อยและหักง่าย⁶ แต่โรคฟันผุนั้นสามารถป้องกันได้ถ้ามีพฤติกรรมดูแลสุขภาพช่องปากที่เหมาะสม³

พฤติกรรมดูแลสุขภาพช่องปากสามารถแบ่งได้เป็น 2 พฤติกรรมย่อย คือ พฤติกรรมบริโภคอาหาร และพฤติกรรมทำความสะอาดช่องปาก⁷ จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าผู้ป่วยเสพยา กลุ่มเมทแอมเฟตามีนมีพฤติกรรมดูแลสุขภาพช่องปากที่ไม่เหมาะสม⁸⁻¹¹ ดังนั้นหากทราบว่าปัจจัยใดที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมดูแลสุขภาพช่องปากจะสามารถช่วยปรับปรุงพฤติกรรมดูแลสุขภาพช่องปากได้ การดูแลสุขภาพช่องปากนั้นเป็นพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ ทฤษฎีที่มักนิยมนำมาอธิบายเกี่ยวกับพฤติกรรมส่งเสริมทางสุขภาพหนึ่งในนั้นคือแบบจำลอง PRECEDE โดย Green¹² มีแนวคิดว่าพฤติกรรมของบุคคลมีสาเหตุจากทั้งปัจจัยภายในบุคคลและปัจจัยภายนอกบุคคล กระบวนการวิเคราะห์ในแบบจำลอง PRECEDE นี้เป็นการวิเคราะห์ย้อนกลับโดยเริ่มจากผลลัพธ์ที่ต้องการแล้วพิจารณาถึงสาเหตุและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะสาเหตุที่เนื่องมาจากพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งการวิเคราะห์สาเหตุของพฤติกรรมนั้นเกี่ยวข้องกับปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริม โดยปัจจัยนำเป็นต้นกำเนิดพฤติกรรมที่ให้เหตุผลหรือแรงจูงใจสำหรับพฤติกรรมนั้นๆ ปัจจัยเอื้อเป็นต้นกำเนิดของพฤติกรรมที่ทำให้เกิดแรงจูงใจที่จะตระหนักถึง และปัจจัยเสริมเป็นปัจจัยที่มาจากพฤติกรรมที่เฝ้าตอบแทนหรือแรงจูงใจต่อเนื่องต่อพฤติกรรมและมีส่วนทำให้เกิดการติดตามหรือการทำซ้ำ

การศึกษาค้นคว้านี้เป็นการศึกษาปัจจัยที่คาดว่าจะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเสพยา กลุ่มเมทแอมเฟตามีน ได้แก่ ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริม โดยปัจจัยลักษณะส่วนบุคคลประกอบด้วย อายุ เพศ อาชีพ และระดับการศึกษา ปัจจัยนำประกอบด้วยความรู้ด้านทันตสุขภาพและการรับรู้โอกาสเสี่ยงที่จะทำให้เกิดโรคในช่องปาก ปัจจัยเอื้อประกอบด้วยปริมาณการเสพยาโดยวัดจากความถี่กับจำนวนปีที่เสพ และการเข้าถึงบริการดูแลสุขภาพช่องปากโดยจะใช้แนวทางของ Penchansky¹³ ที่ประกอบไปด้วยด้านความเพียงพอของบริการที่มีอยู่ ด้านความสามารถเข้าถึงแหล่งบริการ ด้านความสะดวกและสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านความสามารถในการจ่ายค่าบริการและด้านการยอมรับในการใช้บริการ ปัจจัยสุดท้ายปัจจัยเสริมประกอบด้วยแรงสนับสนุนจากคนในครอบครัว โดยผลที่ได้จากการศึกษานี้จะช่วยในการวางแผนดูแลและรักษา ให้คำแนะนำการปฏิบัติตนที่เหมาะสมแก่ผู้ป่วยเสพยา กลุ่มเมทแอมเฟตามีน

วัตถุประสงค์และวิธีการ

การศึกษานี้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยของโรงพยาบาลธัญญารักษ์ การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบภาคตัดขวาง ดำเนินการเก็บข้อมูลที่หอผู้ป่วยใน โรงพยาบาลธัญญารักษ์ ระหว่างเดือนกันยายนถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2561 ผู้เข้าร่วมการศึกษาเป็นผู้ป่วยเสพยากลุ่มเมทาไมน คัดเลือกโดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายจำนวน 354 ราย ซึ่งคำนวณจากสูตร estimation proportion outcome และเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธี simple random sampling¹⁴ เกณฑ์การคัดเลือกเข้าร่วมการศึกษาคือ 1) เป็นผู้เข้ารับการรักษาด้วยโรคพิษสุราเรื้อรังที่มีประวัติการใช้ยาเสพติด 2) ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ว่าไม่มีอาการทางจิตเวช 3) เป็นผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาในหอผู้ป่วยใน โรงพยาบาลธัญญารักษ์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์จำนวน 1 ชุด แบ่งออกเป็น 6 ส่วน ได้แก่ ปัจจัยลักษณะบุคคล พฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปาก ปัจจัยนำได้แก่ความรู้ด้านทันตสุขภาพและการรับรู้โอกาสเสี่ยงที่จะเกิดโรคในช่องปาก ปัจจัยเอื้อได้แก่ปริมาณยาและความถี่ที่เสพ และปัจจัยการเข้าถึงการบริการ และปัจจัยเสริมได้แก่แรงสนับสนุนจากคนในครอบครัว ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้วยการทดสอบความเที่ยงตรงโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่านคำนวณค่า IOC เท่ากับ 0.87 และทดสอบความเชื่อมั่นโดยการวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาครอนบาคได้เท่ากับ 0.79 ดำเนินการวิธีสัมภาษณ์โดยผู้วิจัย

วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล พฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปาก และปริมาณการใช้ยาเสพติดโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา โดยนำเสนอเป็นค่า ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติเชิงอนุมานหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยสุขภาพช่องปาก และปัจจัยด้านการเสพยาเสพติดกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเสพยาเสพติดโดยการใช้การทดสอบค่าไคสแควร์ (Chi-square) อัตราส่วนโอกาส (odds ratio) และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's correlation)

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของผู้ป่วยเสพยากลุ่มเมทาไมน จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษาและอาชีพ (n=354)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	218	61.60
หญิง	136	38.40
อายุ (ปี)		
11-20	47	13.30
21-30	139	39.20
31-40	122	34.50
41-50	40	11.30
51-60	6	1.70

mean = 30.60 ± 8.56 ปี, Min = 14 ปี, Max = 60 ปี

ผล

จากการวิเคราะห์ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคลพบว่า ผู้ป่วยเสพยากลุ่มเมทาไมนเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 61.6 มีอายุเฉลี่ย 30.6 ± 8.56 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาร้อยละ 42.7 และประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 52.0 (ตารางที่ 1)

พฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปาก พบว่า ผู้ป่วยเสพยากลุ่มเมทาไมนร้อยละ 61.6 มีการแปรงฟันวันละ 2 ครั้ง ไม่ทราบว่ายาสีฟันที่ใช้มีฟลูออไรด์หรือไม่ ร้อยละ 56.2 ไม่มีการใช้อุปกรณ์ช่วยทำความสะอาด ร้อยละ 64.1 และแปรงฟันไม่ครบทุกตำแหน่งร้อยละ 89.3

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากพบว่า ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคลได้แก่ ระดับการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 ($p = .000$) โดยผู้ที่มีการศึกษาในระดับเท่ากันและสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลายมีพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพช่องปากดีกว่าผู้ที่มีการศึกษาในระดับเท่ากันและต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนต้น 2.6 เท่า (OR 2.63, 95% CI = 1.55, 4.45) (ตารางที่ 2) ปัจจัยนำได้แก่ ความรู้ด้านทันตสุขภาพและการรับรู้ความเสี่ยงที่ทำให้เกิดโรคในช่องปากมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($r = 0.245$ และ 0.229 ตามลำดับ, $p < 0.001$) ปัจจัยเอื้อได้แก่ ความเพียงพอของบริการที่มีอยู่ มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r = 0.126$, $p = .018$) และความสามารถในการจ่ายค่าบริการมีความสัมพันธ์เชิงลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r = -0.125$, $p = .019$) และปัจจัยเสริมได้แก่ แรงสนับสนุนจากคนในครอบครัวมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r = 0.127$, $p = 0.017$) (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของผู้ป่วยเสพยาากลุ่มเมทแอมเฟตามีน จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษาและอาชีพ (n=354) (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
ระดับการศึกษา		
ไม่ได้เรียนหนังสือ	9	2.50
ประถมศึกษา	151	42.70
มัธยมศึกษาตอนต้น	109	30.80
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ เทียบเท่า	64	18.10
ปวส./ อนุปริญญา	12	3.40
ปริญญาตรี	9	2.50
อาชีพ		
เกษตรกร/ ประมง	13	3.60
รับจ้างทั่วไป	184	52.00
ค้าขาย/ ธุรกิจส่วนตัว	63	17.80
รับราชการ/ ข้าราชการบำนาญ	2	0.60
นักเรียน/ นักศึกษา	10	2.80
ว่างงาน	82	23.20

ตารางที่ 2 ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเสพยาากลุ่มเมทแอมเฟตามีน ในโรงพยาบาลธัญญารักษ์ (n=345)

ตัวแปร	พฤติกรรม				Odds ratio	95% CI
	ระดับต่ำ		ระดับสูง			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
ระดับการศึกษา						
มัธยมต้นและต่ำกว่า (n = 260)	136	52.3	124	47.7	2.63	1.55, 4.45*
ระดับมัธยมปลายและสูงกว่า (n = 85)	25	29.4	60	70.6		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเสพยาากลุ่มเมทแอมเฟตามีน ในโรงพยาบาลธัญญารักษ์ (n=354)

ตัวแปร	พฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเสพยาากลุ่มเมทแอมเฟตามีน		
	r	p-value	ระดับความสัมพันธ์
1. ความรู้ด้านทันตสุขภาพ	0.245	< .001	ต่ำ
2. การรับรู้ความเสี่ยงที่ทำให้เกิดโรคในช่องปาก	0.229	< .001	ต่ำ
3. ความเพียงพอของบริการที่มีอยู่	0.126	.018	ต่ำมาก
4. ความสามารถในการจ่ายค่าบริการ	-0.125	.019	ต่ำมาก
5. แรงสนับสนุนจากคนในครอบครัว	0.127	.017	ต่ำมาก

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วิจารณ์

จากการศึกษาพบว่าพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเสพยากลุ่มเมทแอมเฟตามีน ถึงแม้ว่าส่วนมากผู้ป่วยกลุ่มนี้จะมีการแปรงฟันอย่างน้อยวันละ 2 ครั้ง (ร้อยละ 72.59) แต่ช่วงเวลาที่สำคัญคือเวลานอนไม่ควรมีเศษอาหารตกค้างในช่องปาก⁴ หมายถึงการแปรงฟันช่วงก่อนนอน และหลังจากแปรงแล้วต้องไม่มีการรับประทานอาหารเพิ่มเติม แต่จากการศึกษานี้พบว่าผู้ป่วยมีเพียงร้อยละ 42.7 ที่มีการแปรงฟันช่วงก่อนนอน อีกทั้งจากคำแนะนำสำหรับบุคคลทั่วไปคือเลือกใช้ยาสีฟันที่ไม่แพ้ มีส่วนผสมของฟลูออไรด์เพื่อช่วยป้องกันฟันผุ⁴ พบว่ามีจำนวนเพียงร้อยละ 33.9 ที่เจาะจงเลือกใช้ยาสีฟันที่มีฟลูออไรด์ ส่วนการใช้อุปกรณ์ทำความสะอาดเสริมร่วมกับการแปรงฟันเป็นการบ่งบอกว่ามีการใส่ใจในการดูแลทำความสะอาดช่องปาก แต่ในกลุ่มตัวอย่างครั้งนี้มีเพียงร้อยละ 35.9 อีกทั้งการแปรงฟันให้ครบตำแหน่งภายในช่องปากก็มีจำนวนไม่ถึงร้อยละ 50 ของกลุ่มตัวอย่าง นอกจากพฤติกรรมทำความสะอาดช่องปากที่ไม่ดีแล้ว กลุ่มผู้ป่วยเสพยาเมทแอมเฟตามีนยังมีความเสี่ยงต่อฟันผุอีก จากพฤติกรรมบริโภคเครื่องดื่มรสหวานและขนมกรุบกรอบ คือมีการบริโภคที่มีความถี่มาก ซึ่งสอดคล้องกับวิจัยของ Morio⁹ ซึ่งจากรายงานผลการสำรวจสถานะสุขภาพช่องปากแห่งชาติ ครั้งที่ 8 ประเทศไทย พ.ศ. 2560¹⁵ พบว่า ในกลุ่มวัยรุ่นร้อยละ 14.1 ดื่มน้ำอัดลมเป็นประจำทุกวัน ในขณะที่พบพฤติกรรมบริโภคขนมกรุบกรอบเป็นประจำทุกวันอยู่ที่ร้อยละ 33.1 ส่วนในกลุ่มอายุ 35-40 มีการดื่มเครื่องดื่มรสหวานทุกวัน ร้อยละ 20.2 แต่จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่ากลุ่มผู้ป่วยเสพยากลุ่มเมทแอมเฟตามีนดื่มเครื่องดื่มรสหวานทุกวันถึงร้อยละ 52.8 ซึ่งมากกว่ากลุ่มประชาชนทั่วไปเกิน 2 เท่า ส่วนขนมกรุบกรอบมีการบริโภคทุกวันสูงถึงร้อยละ 51.1 หรือมากกว่าประชาชนทั่วไปประมาณ 1.5 เท่า

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปาก ด้านปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปาก โดยเลือกแบ่งจากกลุ่มอายุดัชนี (Index Age) ที่องค์การอนามัยโลกแนะนำ ที่อายุ 15 ปีซึ่งตรงกับระดับการศึกษาระหว่างมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย

ด้านปัจจัยนำ พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเสพยากลุ่มเมทแอมเฟตามีนกับข้อมูลปัจจัยนำ คือ ความรู้ด้านทันตสุขภาพและการรับรู้ความเสี่ยงที่ทำให้เกิดโรคในช่องปาก ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยที่ทำการศึกษาก่อนหน้านี้ของพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของวัยรุ่นตอนต้น พบว่าความรู้เรื่องโรคและอนามัยช่องปาก และการรับรู้ต่อภาวะคุกคามของโรค ส่งผลต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากในวัยรุ่นตอนต้น⁷ และยังสอดคล้องกับการศึกษาที่พบว่า การรับรู้โอกาสเสี่ยงที่ทำให้เกิดโรคสุขภาพช่องปากมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้สูงอายุ ในเขตตำบลทุ่งทอง อำเภอ

หนองบัว จังหวัดนครสวรรค์¹⁶

ด้านปริมาณการเสพยาในการศึกษาค้นคว้านี้ไม่พบความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปาก ซึ่งต่างจากการวิจัยของ Murphy¹⁷ ที่ทำการศึกษาร่วมกับการวิเคราะห์คะแนนการดูแลสุขภาพช่องปากและความต้องการใช้บริการทันตกรรมระหว่างผู้เสพยากลุ่มเมทแอมเฟตามีนและประชากรทั่วไปจากการสำรวจสุขภาพแห่งชาติครั้งที่ 3 พบว่าความถี่ในการเสพยามีความสัมพันธ์กับการดูแลสุขภาพช่องปากที่แย่ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการศึกษานี้แยกความถี่ในการเสพยาและจำนวนปีการเสพยา แต่งานวิจัยของ Murphy¹⁷ ศึกษาเป็นระดับความรุนแรงในการใช้ยา ซึ่งได้แก่ความถี่ในการเสพยาและวิธีการเสพยา

ด้านการเข้าถึงบริการการดูแลสุขภาพช่องปาก พบความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเสพยา กลุ่มเมทแอมเฟตามีนกับความเพียงพอของบริการที่มีอยู่ อีกทั้งยังพบความสัมพันธ์เชิงลบระหว่างพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเสพยากลุ่มเมทแอมเฟตามีนกับความสามารถในการจ่ายค่าบริการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ทำการศึกษาก่อนหน้านี้ที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี พบว่าพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีความสัมพันธ์กับการเข้าถึงระบบบริการทันตสุขภาพ¹⁸ และยังสอดคล้องกับการวิจัย ที่ทำการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้สูงอายุ ในเขตตำบลทุ่งทอง อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ พบว่าการเข้าถึงบริการการดูแลสุขภาพช่องปาก มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปาก¹⁶

พบความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเสพยากลุ่มเมทแอมเฟตามีนกับ แรงสนับสนุนจากคนในครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ทำการศึกษาก่อนหน้านี้ที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้สูงอายุ ในเขตตำบลทุ่งทอง อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ พบว่าแรงสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปาก¹⁶

สรุป

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเสพยาเมทแอมเฟตามีนได้แก่ การศึกษา อายุ ความรู้ด้านทันตสุขภาพ การรับรู้ความเสี่ยงที่ทำให้เกิดโรคในช่องปาก ความเพียงพอของบริการที่มีอยู่ ความสามารถในการจ่ายค่าบริการ และแรงสนับสนุนจากคนในครอบครัว และการศึกษานี้ยังทำให้ทราบว่าพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากของผู้ป่วยเสพยาเมทแอมเฟตามีนมีพฤติกรรมเสี่ยงด้านการบริโภคมากกว่าบุคคลทั่วไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่สถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนีที่ให้ความร่วมมือในการเข้าไปเก็บ

ข้อมูล ขอขอบคุณอาจารย์ที่ปรึกษาสาขาวิชาวิทยาศาสตร์เพื่อสุขภาพ วิชาเอกบริหารสาธารณสุข มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ช่วยให้การปรึกษา

References

1. Shetty V, Mooney L, Zigler C, Belin TR, Murphy D, Rawson R. The relationship between methamphetamine use and increased dental disease. J Am Dent Assoc 2010; 141: 307-18.
2. Goodchild J, Donaldson M. Methamphetamine abuse and dentistry: a review of the literature and presentation of a clinical case. Quintessence Int 2007; 38: 583-90.
3. Verachai V, Lukanapichonchut L. Amphetamine and Methamphetamine. In: Verachai V, editor. Textbook of addiction medicine. 1st ed. Bangkok: War Veterans Organization Printing Office; 2005. p. 339-62.
4. Kuptipayanun M, Jaimuang W. Common Oral Disease and Health promotion and prevention of oral disease. In: Kuptipayanun M, Sriviriyakul S, editors. Oral care the gateway to good health. 1st ed. Bangkok: War Veterans Organization Printing Office; 2012. p. 10-27.
5. Hamamoto DT, Rhodus NL. Methamphetamine abuse and dentistry. Oral Dis 2009; 15:27-37.
6. American Dental Association. Methamphetamine use and oral health. J Am Dent Assoc 2005; 136 :1491.
7. Kaewsitha N, Intarakamhang U, Duangchan P. The causal factors of oral health care behavior of early adolescents. J Behavioral Science 2013; 19:153-63.
8. Clague J, Belin T, Shetty V. Mechanisms underlying methamphetamine-related dental disease. J Am Dent Assoc 2017; 148: 377-86.
9. Morio K, Marshall TA, Qian, F, Morgan TA. Comparing diet, oral hygiene and caries status of adult methamphetamine users and nonusers: a pilot study. J Am Dent Assoc 2008; 139, 171-6.
10. Shaner JW, Kimmes N, Saini T, Edwards P. "Meth mouth": rampant caries in methamphetamine abusers. AIDS Patient care STDS 2006; 20: 146-50.
11. Smit D, Naidoo S. Oral health effects, brushing habits and management of methamphetamine users for the general dental practitioner. Br Dent J 2015; 218: 531-6.
12. Green L, Kreuter M. Health promotion planning: An education and environmental approach. 2nd ed. Toronto: Mayfield Publishing Company; 1991.
13. Penchansky R, Thomas JW. The concept of access: definition and relationship to consumer satisfaction. Med Care 1981;19: 127-40.
14. Wayne W D. Biostatistics: A foundation of analysis in the health sciences. 6th ed. New York- Chichester-Brisbanw-Toronto-Singapore: Wiley & Sons, Inc; 1995.
15. Bureau of Dental Health, Department of Health. The 8th national oral health survey 2018. Bureau of Dental Health: Ministry of Health; 2018.
16. Rodsaweang S. Factors related to dental care behaviors among the elderly in Thungthong sub-district, Nongbua district, Nakhonsawan province [dissertation]. Pitsanulok: Naresuan University; 2014.
17. Murphy DA, Harrell L, Fintzy R, Vitero S, Gutierrez A, Shetty V. Soda Consumption Among Methamphetamine Users in the USA: Impact on Oral Health. Oral Health Prev Dent 2016;14: 227-34.